

- Guliston Davlat Universiteti
- Tabiiy fanlar fakulteti
- Geografiya o'qitish metodikasi yo'nalishi
- 21-17 guruh talabasi
- Sharafutdinov Mirjalolning

BIOGEOGRAFIYA FANIDAN TAYYORLAGAN TAQDIMOTI.

Mavzu : *Quruqlikning faunistik oblastlari*

Quruqlikning **faunistik oblastlari** floristik oblastlar bilan to'liq to'g'ri kelmaydi. Odatda quruqlik faunistik oblastlarini 4 ta dunyoga:

1) Arktogey,

2) Paleogey,

3) Neogey

4) Notogey dunyosiga birlashtiradilar

Arktogey dunyosiga bitta oblast :

- Gollaktik

Paleogey dunyosiga ikki oblast :

- Hindomalay oblasti,
- Efiopiya oblasti,

Neogey dunyosiga bitta oblast :

- Neotropik oblasti,

Notogey dunyosiga uchta oblast :

- Avstraliya oblasti,
- Polineziya oblasti,
- Yangi Zelandiya oblastlari kiradi.

Shunday qilib Yer sharida 7 quruqlik faunistik oblasti mavjud.

Gollaktik oblast Yevropani, Afrikani Janubiy Saharadan shimolda joylashgan qismini, Arabiston yarim orolini ko'p qismini, Osiyoni janubiy qismidan (Hindiston, Hindixitoy va Janubi-Sharqiy Xitoydan) boshqa hamma teritoriyasini va Shimoliy Amerikani o'z ichiga oladi. Bu oblastni ekologik sharoiti juda xilma-xil bo'lib, unda arktik sahrodan tortib to subtropik o'rmonlargacha kuzatiladi. Oblastni faunasi yosh va nisbatan kambag'aldir. Boshqa oblastlar bilan chegaradosh yerlarda qo'shni oblastlar uchun xarakterli bo'lgan hayvonlar kirib kelgan.

Faqatgina gollarktika teritoriyasida yashaydigan sut emizuvchilar oilasining vakillari bobr, ko'rsichqon, quyon (tushkanchik) va boshqalardan iborat. Qushlardan teterev, gagara, chistik va boshqalar faqat gallarktika uchun xosdir. Endemik baliqlardan asetra, lasos, shuka, umbradoshlar, kolyushkadoshlar va boshqalarni ko'rsatish mumkin. Endemiklardan yana dumli amfibiylarni to'rt xil oilasi yashaydi. Gollarktikada bir qator tropik gruppalarni vakillari jumladan to'tishlar va maymunlar kuzatilmaydi. Gollarktika oblasti arktika, kanada, sanor, Evropa-Sibir, O'rtayer dengizi, Markaziy Osiyo va Manchjuriya-Xitoy podoblastlariga bo'linadi.

Arktika podoblasti Amerika va yevrosiyoning shimoliy qismini o'z ichiga oladi. Bu podoblast uchun sutemizuvchilardan lemming, peses (qutb tulkisi), muskusli qo'yxokiz va shimoliy bug'u xarakterlidir. Qushlardan chastiklar, o'rdaklar, g'ozlar, chaykalar, chumchuq qushlardan punochkalar, podorojnik, boyo'g'lilardan qutb boyo'g'lisi yashaydi. Qushlardan ko'pchiligi faqatgina yoz faslida yashab, qishda ketib qoladi. Reptiliyalar sudraluvchi va amfibiylar amalda kuzatilmaydi.

Kanada podoblasti asosan taygada joylashgan. Hayvon turlarini ko'pchiligi Yevrosiyo taygasida yashaydigan hayvonlar bir xil yoki o'xshashdir. Bular los, Amerika bug'usi (vapit), bobr, olmaxon, ro's, rosomoxa, qora va kulrang ayiq va suvsar shaklli kunisadan iborat.

Bular bilan birgalikda Shimoliy Amerikada keng tarqalgan formalar ham kuzatilmaydi. Ular puma (Amerika arsloni) va ondatradan iborat. Kanada podoblasti uchun xarakterli bo'lgan hayvonlardan ignajun yoki daraxt jayrasi, bug'u, vanyuchka; qushlardan dukusha, havorang soyka, sallali qizilishton va rubinduppili korolkalarni ko'rsatish mumkin. Bu erga janubdan kolibra qushi kirib kelgan.

Sanor podoblasti preriyalar, sahrolar va subtropik o'rmonlarda joylashgan. Bu podoblast kemiruvchilarni bir necha oilalarini, ko'rsichqonlarni 4-5 avlodlarini va panshaha shohli antilopalarni tarqalganligi bilan xarakterlanadi. Kemiruvchilardan Xaplodontida endemik hisoblanadi. Bu erda Janubiy amerikadan bronenoslar va oposum (haltali kalamushlar) tarqalgan. Sanor podoblastida qushlardan krakslar, haqiqiy indeykalar, tironlar, Amerika sorokoputlari, tanagralar, kolibrilar va Janubiy Amerika griflari (o'limtaho'rlari) yashaydi. Kaltakesaklardan iguanlar va yadozub (yagona zaharli kaltakesak) uchraydi. Ko'p miqdorda Yevrosiyo qalqonbetli ilonlarini avlodlari bo'lgan chirilloq ilonlar uchraydi.⁴

Yevropa-Sibir podoblasti juda katta maydonni ignabargli o'rmonlardan boshlab to dasht zonasigacha bo'lgan territoriyani o'z ichiga oladi. Bu podoblastda odatda sutemizuvchilardan o'rmon lemmingi, burunduq, bobr, letyaga, mala dala sichiqoni, zubr, los, rosomoxa, qo'ng'ir ayiq, ro's, gornostay, laska, qushlardan gluxor, teretev va neyasit boyo'g'lilari yashaydi. sudraluvchilar va amfibiyalar juda kam.

O'rtayer dengiz podoblastida sahrolar va tog'liklar ko'plikni tashkil qiladi. Bu podoblastda sutemizuvchilardan Afrika va Janubiy Osiyoda tarqalgan tropik oilalarni vakillari uchraydi. Ular mangustalar, genettalar, medoyedlar, feneki kichik tulkichalar, giyenalar, antilopalar, tuyalar va damanlardan iborat. Qushlardan strauslar, tog' kakliklari va so'fito'rg'aylar ko'p uchraydi.

Sudraluvchilar orasida gekkonlar, agamalar, ssinklar va echkemarlar ko'p. Ilonlardan gayuka va ko'zoynakli (kobra) ilonlar tarqalgan. Suvda ham, quruqlikda ham yashaydiganlardan jaba, povituxa, daraxt baqasi va qurbaqalar uchraydi.

Markaziy Osiyo podoblasti kengish sahrolar, tog'lar va yassi tog'lar bilan xarakterlanadi. Bu podoblastda balandtog' ho'kizi - yak, antilopalardan sayga, jayron, qor qoplani, bo'ri, tulki, sug'ur, ayik kuyon, xasharot xurlardan saxro er kazuvchisi putorak, kemiruvchilardan boyalich sonyasi, tushkanchiklar, yumronqoziq, dasht pestrushkasi, tog' polevkasi (tog' sichqoni va sahro silovsin - karakal yashaydi. Qushlardan tog' indeykasi, ulor, kaklik, bedona, tustovuq, tog' vyurkasi, sahro soykasi, sahro slavkasi, grif o'roqnulli kulik va hindiston g'ozlari juda xarakterlidir.

Manchjuriya-Xitoy podoblasti uchun Uzoq Sharq tipidagi aralash o'rmon va subtropik o'rmonlar xarakterlidir. Odamlarni uzoq vaqt davomida ta'siri podoblast tabiatini kuchli o'zgartirgan. Manchjuriya-Xitoy podoblastida sutemizuvchilardan o'ziga xos erkovlovchilar ko'rsichqon, qadmiy va oddiy tikonsiz tipratikon, bambuk ayiqlari, qizil bo'ri, yonotsimon it, yo'lbars, tikondumli son, garal antilopasi va bir necha tur maymunlar xarakterlidir. Shlardan bir necha tur tustovuqlar, chumchuqlardan - oqko'zcha, timelijalar, zimarodkalar ko'p uchraydi. Janubda to'tiqushlar bor. Ham suvda ham quruqlikda yashaydiganlardan xilma-xil qurbaqalar va daraxtga chiquvchi baqalar ko'p. Gigant salamandra ham bor. Sudraluvchilardan daraxtga chiquvchi ilonlar, gekkonlar va varanlar ko'pdir.

Guliston-2019

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT !!!